

Eugeniusz Mielcarek

O wnioskach rewizji cywilnej - praktycznie

Palestra 9/10(94), 16-26

1965

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

○ wnioskach rewizji cywilnej – praktycznie

Zgodnie z art. 381 § 1 k.p.c. sąd rewizyjny w zasadzie rozpoznaje sprawę w granicach rewizji, którymi, jak to wynika z § 2 tego przepisu, są podstawy i wniosek rewizji.

Podstawa rewizji to, najogólniej mówiąc, kwalifikowany zarzut stawiany zaskarżonemu wyrokowi, mogący i mający według intencji skarżącego wyrok ten wzrużyć, a wniosek rewizji to postulowany przez skarżącego rodzaj, czyli sposób i zakres wzruszenia wyroku. Na ogół w literaturze zajmowano się podstawami rewizji.¹ Nie można się dziwić, że więcej zainteresowania wzbudzały podstawy rewizji, bo podstawa jest istotą, a wniosek — pochodną i wynikową podstawą.² Dlatego też wniosek powinien pozostawać w związku przyczynowym z podstawą. Nie bez znaczenia jest jednak rodzaj sukcesu, jaki się odnosi w postępowaniu rewizyjnym. Stąd nieobojętna jest redakcja wniosków rewizyjnych, której poświęcam niniejsze uwagi.³

1. Wniosek rewizyjny trzeba dostosować do judykacyjnych możliwości sądu rewizyjnego. Możliwości te określają art. 387, 388 i 390 k.p.c. Streszczają się one: 1) w uchyleniu zaskarżonego wyroku z trzema konsekwencjami: a) z przekazaniem sprawy do pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, b) z odrzuceniem pozwu i c) z umorzeniem postępowania, dalej — 2) w zmianie zaskarżonego wyroku i 3) w oddaleniu rewizji.

Dla naszych rozważań wchodzi w grę oczywiście tylko dwie pierwsze możliwości. Obie jednak w stosunku do tego samego rozstrzygnięcia sądowego wyłączają się wzajemnie. Dlatego również wnioski o uchylenie i o zmianę zaskarżonego wyroku wyłączają się wzajemnie.⁴ Dotyczy to wypadku, gdy wyrok zawiera tylko jedno

¹ Por. W. Siedlecki: Podstawy rewizji cywilnej, W-wa, 1959 r. Podstawy rewizji nowego k.p.c. omówili J. Krajewski w artykule: Rewizja według nowego k.p.c., NP nr 3 z 1965 r., str. 211 i n. oraz M. Piekarski w artykule: Cpracowanie rewizji w postępowaniu cywilnym, „Falestra” nr 2 i 3 z 1965 r. Ten ostatni autor poświęcił wnioskowi rewizyjnym więcej miejsca, ale bez ilustrowania ich przykładami. Będę się starać, by pod tym względem wywody tego Autora uzupełnić.

² M. Piekarski: op. cit., „Falestra” nr 3 z 1965 r., str. 15.

³ W. Siedlecki w wymienionym wyżej dziele nie przykłada wagi do wniosków rewizyjnych (p. str. 16), ale moim zdaniem nie jest to słuszne. Na skutek wadliwie sformułowanego wniosku można przecież przegrać rewizję. Na przykład pozwany o wydanie nieruchomości skorzystał z prawa zatrzymania wskutek poczynionych nakładów (art. 461 § 1 k.c.) w wysokości 100 tys. zł; sąd uwzględnił powództwo, uznając jednak prawo zatrzymania za słuszne tylko do wysokości 50 tys. zł; pozwany co do nie uwzględnionej reszty zgłosił w rewizji wniosek o zasądzenie mu tej reszty; rewizja mogłaby być uwzględniona, gdyby zawierała wniosek o uchylenie wyroku.

Wybór niewłaściwego wniosku może też doprowadzić do zbędnego przewleczenia postępowania. W pierwszych latach obowiązywania systemu rewizyjnego uważano, że w sprawach, w których sąd rewizyjny jest związany granicami rewizji, choćby nawet była możliwa zmiana zaskarżonego wyroku, sąd nie może go zmienić, jeżeli skarżący wnosil tylko o jego uchylenie i o przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania (p. B. Dobrzański: Postępowanie rewizyjne a błędy praktyki, NP nr 9 z 1954 r., str. 11). Później praktyka SN, głównie ze względu na treść art. 386 dawnego k.p.c., poszła

merytoryczne rozstrzygnięcie. W stosunku do takiego wyroku nie można więc jednocześnie wnosić i o jego zmianę, i o jego uchylenie. Jeżeli jednak strona, która skarży taki wyrok, dostrzega w nim kilka różnych wadliwości i z tego względu opiera rewizję na różnych podstawach, to w następstwie wymieni w rewizji różne wnioski rewizyjne. Aby się jednak ustrzec powyższej sprzeczności, ich kumulacja w takiej sprawie wymaga powiązania ich ewentualnością. Wolno więc w rewizji od wyroku wydanego z naruszeniem prawa materialnego i z uchybieniem proceduralnym (art. 368 pkt 1 i 5 k.p.c.) wnosić o jego zmianę, a ewentualnie — o jego uchylenie. Uważa się, że wniosek o zmianę, jako dalej idący, umożliwia sądowi rewizyjnemu w każdej sprawie także uchylenie zaskarżonego wyroku nawet w braku podstaw rewizyjnych branych z urzędu pod rozwagę (art. 381 § 1 k.p.c.).

Natomiast normalna kumulacja wniosków rewizyjnych jest dopuszczalna, jeżeli zaskarżony wyrok zawiera kilka rozstrzygnięć co do istoty sprawy, a w stosunku do każdego zachodzi inna podstawa rewizyjna.

Zalóżmy np., że powód wskutek uszkodzenia ciała i inwalidztwa doznanego w wypadku przy pracy dochodził 20 tys. zł zadośćuczynienia, 3 600 zł różnicy między otrzymanym zasiłkiem chorobowym a utraconymi zarobkami i 500 zł renty miesięcznie, sąd zaś z pierwszego żądania zasądził 5 tys. zł, drugie zasądził w całości, a trzecie oddalił bez ustalenia przesłanek, od których zależy rozstrzygnięcie o rencie, i ostatecznie wydał wyrok o treści następującej:

- „I. zasądza od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 8 600 zł;
- II. dalej idące roszczenia oddala;
- III. koszty procesu wzajemnie znosi.”

Jeżeli rozstrzygnięciu sądowemu o pierwszym żądaniu zarzuci powód naruszenie prawa materialnego, a o trzecim żądaniu — uchybienia procesowe, to wnioski swojej rewizji sformułuje następująco:

„wnoszę o:

- 1) częściową zmianę pkt II zaskarżonego wyroku w ten sposób, że sąd zasądza od strony pozwanej na rzecz powoda dalszą kwotę 15 000 zł,
- 2) częściowe — w zakresie oddalenia powództwa o rentę — uchylenie pkt II oraz uchylenie w całości pkt III tegoż wyroku i o przekazanie sprawy w tym zakresie sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania”.

Wniosek o uchylenie orzeczenia o kosztach w całości jest uzasadniony tym, że sąd rewizyjny, uchylając zaskarżony wyrok w myśl art. 388 § 1 k.p.c., sam o kosztach nie orzeka, lecz pozostawia to sądowi pierwszej instancji (art. 108 § 2 k.p.c.).

2. Wniosek rewizji, jak to uwypuklił wymieniony wyżej przykład, trzeba dostosować do sentencji zaskarżonego wyroku. Powód w powyższej sprawie tak też uczynił, wymieniając punkty, których zmiany bądź uchylenia dochodził. Gdyby sentencja powyższego wyroku była ujęta jednym, ciągłym zdaniem, to powód musiałby w sposób opisowy wymienić zaskarżone rozstrzygnięcia, formułując swe wnioski następująco:

„wnoszę o:

- 1) częściową zmianę orzeczenia oddalającego dalsze powództwo w ten spo-

w innym kierunku, mianowicie takim, jak przedstawił to M. Piekarski (op. cit. przypisek 2, str. 25). Nie wiadomo, czy praktyka ta utrzyma się przy obecnym fakultatywnym brzmieniu art. 390 § 1 k.p.c. W każdym razie, wobec możliwości różnej w tym względzie praktyki w różnych sądach wojewódzkich, właśnie dlatego pożądane jest trafne formułowanie wniosków rewizyjnych.

⁴ Por. M. Piekarski: op. cit. przypisek 2, str. 25.

sób, że sąd zasądza od strony pozwanej na rzecz powoda dalszą kwotę 15 000 zł,

- 2) uchylenie w pozostałej części orzeczenia oddalającego dalsze roszczenia tudzież o uchylenie orzeczenia o kosztach i o przekazanie sprawy w tym zakresie sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania.”

Trzeba podkreślić, że jeżeli powód w drodze rewizji dochodzi zasądzenia „więcej”, to postąpiłby niekonsekwentnie, gdyby zaskarżył cały wyrok. Nie wniesie zatem o zmianę pkt I powyższego (wyżej w ust. 1 przytoczonego) wyroku, lecz tylko o zmianę orzeczenia o oddaleniu jego dalszego powództwa. Podobnie strona pozwana w powyższej sprawie nie powinna skarżyć pkt II powyższego wyroku ani wnosić o jego zmianę czy uchylenie, natomiast powinna w swej rewizji, jeżeli np. kwestionuje samą zasadę powództwa, postawić wniosek o zmianę punktów I i III wyroku przez oddalenie powództwa w całości oraz przez zasądzenie kosztów procesu.

Wniosek rewizji musi oczywiście odpowiadać woli strony, która wnosi rewizję. Jeżeli w powyższej sprawie o odszkodowanie powód doszedł do przekonania, że żądane zadośćuczynienie było wygórowane i że odpowiednią kwotą będzie suma 10 tys. zł, to ponieważ pięć tysięcy z tego tytułu już mu sąd zasądził, wniesie o częściową zmianę pkt II zaskarżonego wyroku w ten sposób, że sąd zasądza od strony pozwanej na jego rzecz dalszą kwotę 5 000 zł. Podobnie postąpi strona pozwana, jeśli np. uzna, że odpowiednim zadośćuczynieniem będzie kwota 2 500 zł; wtedy wniesie o częściową zmianę pkt I zaskarżonego wyroku w ten sposób, że sąd rewizyjny oddala powództwo o kwotę 2 500 zł albo że zasądza od niej na rzecz powoda tylko kwotę 6 100 zł, i dalej idące powództwo oddala.

3. Zaskarżeniu podlega tylko sentencja, a nie uzasadnienie wyroku.⁵ Dlatego nie można zaskarżać tego, czego nie zawiera sentencja. Niedoświadczony sędzia może zapomnieć o orzeczeniu co do oddalenia dalszego powództwa, jeżeli zasądza tylko jego część, i wobec tego sentencja wyroku w powyższym (w ust. 1 podanym) przykładzie może mieć takie brzmienie:

„I. zasądza od strony pozwanej na rzecz powoda kwotę 8 600 zł,

II. koszty procesu wzajemnie znosi.”

Dopiero więc przy pisaniu uzasadnienia sędzia dostrzega swe niedopatrzenie i w uzasadnieniu nadmienia, że sąd oddalił dalsze powództwo, oraz wyluszcza tego przyczyny. Ponieważ od uzasadnienia nie ma rewizji, powód, zamierzając dochodzić dalszych należności, powinien spowodować, aby w sentencji znalazło się orzeczenie o oddaleniu dalszego jego powództwa. Osiągnie to przez złożenie wniosku o uzupełnienie wyroku, przewidziane w art. 351 § 1 k.p.c.⁶ Jeżeli sąd uzupełni wyrok, co w podanym przykładzie powinno nastąpić wyrokiem, i doręczy go stronie, to ta ostatnia będzie mogła w terminie 2 tygodni od otrzymania wyroku uzupełniającego zaskarżyć oddalenie dalszego powództwa. Gdyby powód tak nie

⁵ Zgodnie z art. 417 § 1 zdanie 2 k.p.c. od samego uzasadnienia przysługuje tylko rewizja nadzwyczajna.

⁶ Przepis ten jest odpowiednikiem art. 356 dawnego k.p.c. Porównanie obu przepisów (dawnego i nowego k.p.c.) wykazuje, że zmianie uległa początkowa data dwutygodniowego terminu do zgłoszenia wniosku, bo jeżeli wyrok doręcza się z urzędu (a tak się go doręcza, gdy w sprawie występuje jednostka gospodarki społecznej lub prokurator — art. 331 § 1 k.p.c.), to termin biegnie nie od daty ogłoszenia, lecz od daty doręczenia wyroku. Przepis ten jest przejawem procesowej ochrony mienia społecznego, zaangażowanego w procesie. Jednakże — *lege non distinguente* — dotyczy on również procesowego przeciwnika jednostki gospodarki społecznej. Poza tym należy przyjąć, że z reguły jednostce tej nie powinno zależeć na tym, aby od przeciwnika otrzymała coś bez prawnego usprawiedliwienia, wskutek czego również i jej przeciwnik zasługuje na podobną ochronę.

postąpił i wniósł rewizję od „oddalenia powództwa” zawartego w uzasadnieniu wyroku, spotkałby się z oddaleniem rewizji. Nie ma bowiem rewizji od nie istniejącego orzeczenia. Rewizja taka jest bezprzedmiotowa, a jako taka ulega oddaleniu. Wtedy jednak powód mógłby wystąpić z nowym powództwem o kwotę, co do której sąd nie orzekł w sentencji wyroku. Wobec braku w tym przedmiocie orzeczenia nie zachodzi powaga rzeczy osądzonej.⁷

4. Wniosek rewizyjny zależy, jak już wspomniano na wstępie, przede wszystkim od zachodzącej i wybranej podstawy rewizji.

Jeżeli strona dopatruje się w wyroku tylko naruszenia prawa materialnego, to może się spodziewać, że sąd rewizyjny postąpi zgodnie z art. 390 § 1 zdanie 1 k.p.c. i zmieni zaskarżony wyrok. Dlatego też przy tej podstawie rewizyjnej należy wnosić o zmianę zaskarżonego wyroku i jednocześnie wskazać sposób (rodzaj) żądanej zmiany.

Po kolejny przykład sięgnijmy do orzecznictwa SN⁸. Załóżmy, że w tej samej sprawie z powództwa odszkodowawczego, jakie wytoczyła powódka, pobita brutalnie przez narzeczonego na wycieczce urządzonej przez zakład pracy, sąd I instancji zasądził z żadanego w kwocie 10 tys. zł zadośćuczynienia tylko 2 000 zł, a dalsze roszczenia oddalił. Swoją rewizję od oddalającej części wyroku powódka oprze na naruszeniu art. 445 § 1 k.c. i wniosek rewizji zredaguje następująco:

„wnoszę o zmianę zaskarżonego wyroku w części oddalającej dalsze roszczenia w ten sposób, że sąd zasądza od pozwanego na rzecz powódki dalszą kwotę 8 000 zł z 8% od dnia (...) oraz dalsze koszty procesu w kwocie (...)”.

Wniosek o zmianę — trzeba to podkreślić — powinien zawierać projekt wyroku sądu rewizyjnego, jaki zdaniem skarżącego sąd ten powinien wydać.⁹

Założmy z kolei, że w tej samej sprawie sąd I instancji powództwo w całości oddalił, wychodząc np. z założenia, że zasądzenie zadośćuczynienia zależy tylko od uznania sądu.¹⁰ Wówczas w rewizji, opartej również na naruszeniu art. 445 § 1 k.c., powódka zgłosi wniosek o:

„zmianę zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa.”

W tym wypadku powódka nie musi we wniosku zaprojektować treści postulowanego wyroku sądu rewizyjnego, gdyż treść tę określiła już w żądaniu pozwu.

⁷ Tak SN co do dawnej apelacji w orzeczeniu z dnia 3.VI.1949 r. C 655/49 (PiP nr 12 z 1949 r.) i co do rewizji pod rządem dawnego k.p.c. w orzeczeniu z dnia 22.IV.1952 r. C 1040/52 (NP nr 8—9 z 1953 r. str. 153). Zasada ta odnosi się także do zażeń na postanowienia, które powinny się znaleźć, ale nie znalazły w sentencji wyroku (tak właśnie SN w orzeczeniu z dnia 18.IV.1957 r. CZ 81/57, NP nr 5 z 1958 r., str. 113). Nie można więc wnosić skutecznego zażalenia na orzeczenia o kosztach procesu, o których sąd w sentencji wyroku nie rozstrzygnął, lecz trzeba wprawdzie żądać uzupełnienia sentencji brakującym orzeczeniem o kosztach.

Nie znajduję w nowym k.p.c. przepisu, który by usprawiedliwiał odstępianie od tej zasady. W jednym z ostatnich swych rzeceń SN wyraził zdanie, że rewizja zwrócona przeciwko nie istniejącemu orzeczeniu powinna być odrzucona (orzecz. z dnia 2.VI.1964 r. I PR 10/63 — OSNCP nr 5, poz. 80 z 1965 r.). Rezultat dla skarżącego równie niepomyślny.

⁸ Orzecz. SN z dnia 26.II.1962 r. 4 CR 902/61 (OSN nr 5, poz. 107 z 1963 r.), w którego uzasadnieniu czytamy, że zadośćuczynienie „musi przedstawiać jakąś ekonomicznie odczuwalną wartość, w przeciwnym bowiem razie — wbrew zamierzeniom ustawodawcy — miałoby charakter symbolicznej zapłaty.”

⁹ Warunek ten jest tak oczywisty, że ustawodawca nie powtórzył już słów, jakie zawierał art. 395 dawnego (w pierwotnym brzmieniu) k.p.c., iż wniosek (apelacyjny) musi się łączyć „z wyraźnym oznaczeniem żądanej zmiany”.

¹⁰ Słowa „sąd może” nie oznaczają swobodnego uznania (orzecz. SN z dnia 14.XI.1961 r. 4 CR 133/61, NP nr 9 z 1962 r., str. 1223, w części dotyczącej art. 165 § 1 k.z., którego art. 445 § 1 k.c. jest odpowiednikiem).

Warto raz jeszcze zaznaczyć, że wnioski o zmianę i o uchylenie wyroku łączą się wzajemnie i dlatego wadliwy byłby (choć osiągnąłby pożądaný skutek) wniosek o „uchylenie zaskarżonego wyroku i o uwzględnienie powództwa.”¹¹

5. W wypadku uzasadnionego zarzutu nieważności postępowania usprawiedliwiony jest tylko wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku, bo nieważność jest tego rodzaju wadliwością postępowania, że może wyrzucić tylko taki skutek.¹² Zwykle nieważny jest nie tylko wyrok, ale także postępowanie poprzedzające jego wydanie. Ponieważ zgodnie z art. 388 § 2 k.p.c. sąd rewizyjny nie tylko uchyla nieważny wyrok, ale znosi ponadto postępowanie w zakresie dotkniętym nieważnością¹³, należy przy tej podstawie rewizyjnej wnosić o:

- „1) uchylenie zaskarżonego wyroku,
- 2) zniesienie postępowania poczynszy od rozprawy z dnia (...),
- 3) przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.”

Przypuśćmy, że zachodzi nieważność postępowania wskutek niedopuszczalności drogi sądowej (art. 369 pkt 1 k.p.c.). Na przykład MZBM dochodził od pozwanego zapłaty czynszu najmu i sąd powództwo uwzględnił¹⁴. W rewizji od tego wyroku pozwany będzie wnosil o:

- „1) uchylenie zaskarżonego wyroku,
- 2) odrzucenie pozwu,
- 3) zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu w kwocie (...).”

Taką redakcją wniosku dyktuje pierwsza ewentualność z alternatywy w § 3 art. 388 k.p.c.

Założmy z kolei, że powód dochodził od pozwanego zwrotu pożyczki w kwocie 1 500 zł. W toku procesu pozwany zwrócił powodowi 500 zł, wobec czego powód ograniczył o tę kwotę powództwo. Sąd jednak to przeoczył i zasądził powodowi 1 500 zł, aczkolwiek powinien był zasądzić tylko 1 000 zł, a postępowanie co do 500 zł — umorzyć na mocy art. 355 § 1 k.p.c. W rewizji od tego wyroku pozwany zredaguje swój wniosek następująco:

„wnoszę o uchylenie zaskarżonego wyroku w części dotyczącej kwoty 500 zł i o umorzenie postępowania w tym zakresie.”

Taki wniosek rewizyjny wynika z drugiej ewentualności alternatywy w § 3 art. 388 k.p.c.

6. Dalsze podstawy rewizji wymienione w pkt 3—6 art. 368 k.p.c. w zasadzie uzasadniają wnioski o uchylenie wyroku w całości lub w określonej części. Prawidłowa redakcja takiego wniosku wynika z treści § 1 art. 388 k.p.c. A zatem rewizja od

¹¹ Przy tym sformułowaniu wniosek merytoryczny (o uwzględnienie powództwa) w sposób niewątpliwy wyraża dążność do zmiany wyroku i jest oczywiste, że słowa o „uchyleniu wyroku” są pomyłką. W takich wypadkach zdanie M. Piekarskiego (przypisek 3) nie budzi żadnej wątpliwości. Zmiana wyroku jest możliwa.

¹² Nieważność stanowi tzw. bezwzględną podstawę rewizji. Wątpliwości zachodzą co do przyczyny nieważności z pkt 5 art. 369 k.p.c., tj. pozbawienia strony możliwości obrony jej praw. Zdaniem M. Piekarskiego (op. cit., przypisek 2, str. 19) przyczyna ta powoduje uchylenie wyroku, gdy pozbawienie możliwości obrony było całkowite. Zdanie to zakwestionował B. Dobrzański w recenzji pracy M. Piekarskiego „Pozbawienie strony możliwości obrony swych praw w postępowaniu cywilnym”, ogłoszonej w NP nr 4 z 1965 r., str. 419.

¹³ Zniesienie postępowania oznacza konieczność jego ponowienia w części zniesionej.

¹⁴ Zasądzenie nastąpiło z naruszeniem art. 1 ustawy z dnia 6.VI.1958 r. o ściąganiu czynszów najmu i innych należności Państwa związanych z korzystaniem z terenów i budynków państwowych (Dz. U. Nr 35, poz. 156 ze zm.), stosownie do którego MZBM powinien dochodzić czynszu w drodze egzekucji administracyjnej. Por. też uchwałę całej Izby Cyw. SN z dnia 17.XII.1960 r. I CO 24/60, OSN poz. 62 z 1961 r.

wyroku niesłusznie oddalającego powództwo w całości powinna przy tych podstawach rewizyjnych zawierać wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Zaskarżenie całego wyroku nie wymaga powtórzenia we wniosku żądania uchylenia go „w całości”. Natomiast zaskarżenie części wymaga wymienienia we wniosku tejże części. Tak właśnie postąpił powód w przykładzie podanym wyżej w ust. 1.

Przy omawianym tu wniosku wolno żądać zmiany sądu pierwszej instancji (zdanie 2 § 1 art. 388 k.p.c.). Wolno zatem w tym celu zarzucić w rewizji niewłaściwość sądu *a quo*, chociaż zarzut ten sam przez się nie stanowi podstawy rewizyjnej z pkt 5 art. 388 k.p.c. i choćby się tego zarzutu nie zgłosiło w sądzie I instancji przed wdaniem się w spór co do istoty sprawy (art. 202 k.p.c.). W razie skutecznej, bo opartej na innej podstawie, rewizji i zasadnego zarzutu niewłaściwości sądu I instancji sąd rewizyjny powinien sprawę przekazać do ponownego rozpoznania sądowi właściwemu.

Wolno też przy tymże wniosku rewizyjnym wnosić o to, aby sprawę ponownie rozpoznał nie sąd właściwy, ani też nie ten sąd, który wydał zaskarżony wyrok, lecz inny np. najdogodniejszy dla stron. Zasada właściwości ustępuje tu „względom celowości”.¹⁵ Istnienie takich względów trzeba oczywiście wykazać, ale uwzględnienie wniosku zależy w istocie rzeczy od uznania sądu rewizyjnego, skoro do niego należy ocena, czy względy celowości zachodzą.

7. Omówione dotychczas wnioski możemy nazwać podstawowymi¹⁶, gdyż stanowią ustawowe wymaganie pisma, jakim jest rewizja (art. 370 k.p.c.). Oprócz tych wniosków wolno w rewizji zgłaszać dalsze, nie należące do jej istotnej treści, które z tej przyczyny możemy nazwać dodatkowymi. Omówione w poprzednim ustępie wnioski o przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi właściwemu czy innemu należą właśnie do dodatkowych.

Dodatkowym wnioskiem jest też wniosek o zasądzenie od przeciwnika zwrotu kosztów postępowania rewizyjnego i w razie potrzeby — także kosztów procesu, czyli kosztów postępowania za pierwszą instancję. Dla uzyskania zwrotu kosztów wniosek taki jest nieodzowny (art. 109 i 393 § 1 k.p.c.).

Nowym wobec stanu prawnego sprzed 1.I.1965 r. jest wniosek restytucyjny oparty na art. 338 § 1 k.p.c.¹⁷ Może go zgłosić tylko pozwany, i to w toku całego postępowania rewizyjnego. Jeżeli jednak powód otrzymał lub wyegzekwował świad-

¹⁵ Możliwość podobnego odstępstwa od zasady właściwości przewiduje art. 508 § 2 k.p.c. w postępowaniu nieprocesowym.

¹⁶ Albo „dotyczącymi istoty sprawy” (tak M. Piekarski: op. cit., przypisek 2, str. 24).

¹⁷ Wniosek ten znany był pierwotnemu tekstowi k.p.c. sprzed nowelizacji z 20.VII.1950 r. W razie zmiany wykonanego już wyroku sądu okręgowego sąd apelacyjny mógł na wniosek pozwanego, zgłoszony przed zamknięciem rozprawy, orzec w swym wyroku (bez osobnego procesu), o zwrocie lub przywróceniu do poprzedniego stanu (art. 415). Art. 338 § 1 nowego k.p.c., jak świadczy jego umiejscowienie, ma na względzie restytucję przez sąd pierwszej instancji, gdy pozwany spełnił świadczenie lub powód je wyegzekwował na podstawie wyroku opatrzonego rygorem natychmiastowej wykonalności, np. wyroku zaocznego (art. 333 § 1 pkt 3 k.p.c.) lub nakazu zapłaty (art. 492 § 1 k.p.c.). Niemniej jednak art. 338 § 1 k.p.c. powinien się odnosić również do postępowania rewizyjnego. Celem bowiem restytucji jest szybkie i ostateczne załatwienie konfliktu między stronami. Za stosowaniem restytucji w postępowaniu rewizyjnym opowiedzieli się J. Krajewski (loc. cit., przypisek 1, str. 224) i M. Piekarski (loc. cit., przypisek 2, str. 29). Wniosek restytucyjny nie podlega opłacie sądowej. Wolno go zgłosić także łącznie z wnioskiem podstawowym o uchylenie zaskarżonego wyroku, ale m. zd. skutecznie tylko przy konsekwencjach uchylenia z § 3 art. 338 k.p.c. Nie byłoby zgodne z ekonomią procesu, żeby strony w toku postępowania musiały parę razy świadczyć i zwracać to, co świadczyły.

czenie, zanim pozwany wniósł rewizję, celowe byłoby zamieszczenie omawianego wniosku już w rewizji.

Przyjmijmy, że sąd I instancji zasądził powodowi od pozwanego kwotę 6 000 zł wynagrodzenia z art. 10 ust. 2 dekretu z 18.I.1956 r. i powód na mocy wyroku opatrzonego rygorem natychmiastowej wykonalności (art. 476 pkt 1 k.p.c.) wyegzekwował od pozwanego 2 000 zł. Jeżeli pozwany opiera rewizję na naruszeniu przez sąd I instancji prawa materialnego, to swoje wnioski w rewizji sformułuje następująco:

„wnoszę o:

- 1) zmianę zaskarżonego wyroku w ten sposób, że sąd oddała powództwo w całości i zasądza od powoda na rzecz pozwanego koszty procesu w kwocie (...),
- 2) zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kwoty 2 000 zł z 8% od dnia (...),
- 3) zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania rewizyjnego w kwocie (...).”

Wniosek restytucyjny zawarty w pkt 2 powyższych wniosków wymaga oczywiście uzasadnienia z powołaniem się na dowody, bo powód może zaprzeczyć faktowi czy wysokości otrzymanego świadczenia. Żądanie odsetek od kwoty będącej przedmiotem restytucji jest dopuszczalne w instancji rewizyjnej, gdyż odsetki nie stanowią odszkodowania, którego trzeba dochodzić w osobnym procesie (§ 2 art. 338 k.p.c.).¹⁸

Sąd rewizyjny nie może zgłoszonego wniosku restytucyjnego pozostawić bez rozpoznania. Świadczy o tym kategoryczne sformułowanie § 1 art. 338 k.p.c. [(„sąd) ... (orzeka) ... (o zwrocie”)].

8. Dalsze dodatkowe wnioski, które wolno zgłaszać w rewizji, to wnioski dowodowe. Łączyć się one mogą bądź z podstawą rewizji z art. 388 pkt 6 k.p.c., bądź z nowym uprawnieniem sądu rewizyjnego wynikającym z art. 385 § 2 k.p.c.

Nowe dowody lub nowe fakty wystarczy wskazać jako podstawy rewizji. Z zasady ekonomii procesowej wynika jednak celowość zgłoszenia wniosku o przeprowadzenie nowo wskazanych dowodów.¹⁹ Dowód z dokumentu, może przeprowadzić każdy sąd rewizyjny (arg. z art. 385 § 3 zdanie 1 k.p.c.) i na jego podstawie może nawet dokonać ustaleń odmiennych od ustaleń zaskarżonego wyroku (arg. z art. 385 § 4 k.p.c.). Dokument i w ogóle każdy środek dowodowy, którym strona zamierza obalić ustalenia zaskarżonego wyroku i który daje ku temu podstawę, możemy nazwać dowodem zasadniczym w odróżnieniu od dowodu uzupełniającego, o którym niżej. Przykładem takiego dokumentu zasadniczego może być prawomocna decyzja organu do spraw rolnych prezydium PRN o przejęciu spornego gospodarstwa na rzecz państwa, wydana po wyroku uwzględniającym windykację tego gospodarstwa.²⁰ Pozwany po otrzymaniu takiej decyzji może w rewizji od powyższego wyroku wnosić o:

¹⁸ Cdsetki są swego rodzaju „karą” za samo opóźnienie i w tym wyczerpuje się ich funkcja (tak SN w orzeczeniu z dnia 14.XI.1963 r. I CR 870/62, OSN z 1964 r. nr 10, poz. 210).

¹⁹ Za zbędne uważam połączenie z wnioskiem dowodowym wniosku „o dokonanie na podstawie wyników takich dowodów przez sąd rewizyjny ustaleń”, jak to radzi M. PiękarSKI (loc. cit., przypisek 2, str. 26), gdyż oczywiste jest, że dowód zgłasza się dla dostarczenia sądowi materiału do dokonania ustaleń; zresztą sądy dokonują ustaleń z urzędu, bo jest to ich obowiązkiem, a nie na wniosek, a poza tym w żadnym z przepisów dotyczących pism procesowych nie ma mowy o wnioskach o dokonanie ustaleń.

²⁰ Zakładam, że podstawą prawną decyzji jest ustawa z dnia 15.VII.1961 r. (Dz. U. Nr 32, poz. 161), według której gospodarstwa opuszczone przez właścicieli po dniu 28.IV.1955 r.

- „1) zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa,
- 2) zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego zwrotu kosztów postępowania za obydwie instancje,
- 3) przeprowadzenie dowodu z załączonej decyzji Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa Prez. PRN w (...) z dnia (...) na okoliczność, że powód utracił własność spornego gospodarstwa rolnego.”

Gdyby wykazywana okoliczność była obszerniejsza, można ją wymienić w uzasadnieniu rewizji.

Nowym dowodem w rozumieniu pkt 6 art. 368 k.p.c. może być każdy środek dowodowy. Zgłoszenie w rewizji dowodu z opinii biegłych, z oględzin, z grupowego badania krwi itp. może uzasadnić wniosek o zmianę zaskarżonego wyroku, ale tylko w rewizji skierowanej do sądu wojewódzkiego. W rewizji wnoszonej do Sądu Najwyższego zgłoszenie takich dowodów, jak również dowodów z zeznań świadków i stron, uzasadnia tylko wniosek o uchylenie zaskarżonego wyroku i o przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania, gdyż Sąd Najwyższy przeprowadza tylko dowody z dokumentów (zdanie 1 § 3 art. 385 k.p.c.).

Strona wnosząca rewizję z reguły przewiduje wynik zgłaszanego dowodu. Dlatego właśnie zgłasza ten dowód. Gdy więc strona powołuje nowe dowody z zeznań świadków po to, by obalić ustalenia zaskarżonego wyroku, to powinna wnosić o uchylenie tego wyroku i o przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania. Tylko taki wniosek uzasadnia przepis § 4 art. 385 k.p.c. To samo dotyczy dowodu z przesłuchania stron, który m. zd. jest dopuszczalny tylko dla stwierdzenia nowych faktów w rozumieniu pkt 6 art. 368 k.p.c.

9. Inne znaczenie ma dowód uzupełniający, o jakim mowa w art. 385 § 2 k.p.c. Ma on na celu uzupełnienie ustalonego przez sąd pierwszej instancji stanu faktycznego w zakresach, w których zdaniem stron czy sądu rewizyjnego zachodzą luki, a których uzupełnienie ustaleniem konkretnego faktu jest niezbędne z punktu widzenia przepisów prawa materialnego mających w sprawie zastosowanie. Zgodnie z powyższym przepisem sąd rewizyjny może dokonać na podstawie takich dowodów nowych ustaleń, ale tylko o charakterze uzupełniającym luki prawidłowego poza tym ustalenia całości stanu faktycznego, dokonanego w zaskarżonym wyroku.

To samo jest również celem ponowienia niektórych dowodów, o czym traktuje ten sam przepis. Ponowienie takie może być potrzebne dlatego, że sądowi rewizyjnemu nie wolno dokonywać nowych ustaleń (tj. brakujących w zaskarżonym wyroku) na podstawie dowodów przeprowadzonych przez sąd I instancji (art. 385 § 1 k.p.c.).²¹

Przykładem dokumentu jako dowodu uzupełniającego może być zaświadczenie zakładu pracy pozwanego o wysokości jego zarobków stwierdzające, że pozwany zarabia więcej, aniżeli sąd I instancji uznał za przyznane na mocy art. 229 lub 230 k.p.c. Zaświadczenie takie może uzasadniać wniosek o częściową zmianę zaskarżonego wyroku przez zasądzenie od pozwanego wyższych alimentów, gdy reszta ustaleń (a więc co do ojcostwa pozwanego, potrzeb dziecka i majątkowo-zarobkowych możliwości powódki) jest prawidłowa. W takim wypadku rzeczywiście wchodzi w grę tylko uzupełnienie ogólnego stanu faktycznego sprawy w części, którą omieszkał ustalić sąd I instancji.

mogą być przejęte na własność państwa bez odszkodowania. Następstwem wspomnianej decyzji, która ma moc konstytutywną, jest utrata — w podanym przykładzie — przez powoda własności (czyli w procesie — czynnej legitymacji), powodująca oddalenie powództwa.

²¹ Tak również M. Piekarski: loc. cit., przypisek 2, str. 27.

Dowód uzupełniający bodaj częściej będzie miał jednak inne znaczenie, a mianowicie potwierdzające wynik dowodu, który strona przeciwna kwestionuje, albo potwierdzające wiarygodność dowodu, którą strona przeciwna zwałcza.²²

Przepis art. 385 § 2 k.p.c. jest zredagowany fakultatywnie („sąd (...) może”). Oznacza to, że stronie wolno podjąć inicjatywę w celu skłonienia sądu rewizyjnego, żeby skorzystał z tej możliwości, a zatem — wnosić o przeprowadzenie dowodu uzupełniającego lub o ponowienie określonych dowodów.

10. Nowe — wobec stanu prawnego sprzed 1.I.1965 r. — są wnioski z art. 386 k.p.c., które tylko powód może zgłosić, jeżeli składa rewizję. Ich przedmiotem jest zmiana lub rozszerzenie żądania pozwu w postępowaniu rewizyjnym.

Wniosek dotyczący zmiany żądania jest dopuszczalny przy nie zmienionej podstawie faktycznej powództwa, jeżeli wskutek zmiany okoliczności powód zamiast pierwotnego przedmiotu sporu żąda jego wartości lub innego przedmiotu. Typowym przykładem uzasadnionej zmiany żądania będzie żądanie równowartości przedmiotu sporu, który pozwany utracił po niesłusznym oddaleniu powództwa windykacyjnego przez sąd I instancji. Wniosek rewizji powoda będzie wówczas brzmiał stereotypowo:

„wnoszę o zmianę zaskarżonego wyroku w ten sposób, że sąd zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę (...).”

Wyjaśnienie wniosku nastąpi w uzasadnieniu rewizji. Wymaga on też faktycznego uzasadnienia z powołaniem dowodów. Dowody będą oczywiście nowe w rozumieniu pkt 6 art. 368 k.p.c., jak również będzie nowy w tym znaczeniu fakt utraty przez pozwanego przedmiotu sporu. Nowe dowody będą charakteru zasadniczego (vide wyżej ustęp 8).

Powód może zaskarżyć wyrok wydany nawet zgodnie z jego żądaniem, a zatem — w podanym przykładzie — uwzględniający jego powództwo windykacyjne, jeżeli po wydaniu stwierdził, że pozwany utracił windykowaną rzecz. Wniosek jego rewizji wyglądałby jak wyżej, a jego uzasadnienie — podobnie.²³

Rozszerzenie żądania pozwu, również uzależnione od rewizji powoda, może dotyczyć tylko świadczeń powtarzających się, które były i są przedmiotem sporu, ale których raty stały się wymagalne po okresie, za jaki powód dochodził ich przed sądem I instancji. Jeżeli więc np. sąd ten oddalił częściowo powództwo o czynsz najmu zaległy do daty pozwu, to powód może w rewizji dochodzić nie tylko niesłuszenie jego zdaniem oddalonej różnicy za ten czas, ale nadto dalszych rat całego czynszu za dalsze okresy, tj. aż do daty zgłoszenia rozszerzonego żądania. W odpowiednim wniosku rewizji powoda znajdzie więc odbicie następujące rozszerzenie żądania:

²² Dlatego wniosek o przeprowadzenie takiego dowodu częściej może zmierzać do utrzymania w mocy słusznego wyroku. Z tego względu wolno go zgłaszać także w odpowiedzi na rewizję. Na przykład w procesie o alimenty sąd ustalił zarobki pozwanego na podstawie jego zeznań; powódka w rewizji zarzuca uchybienie przepisom art. 3 § 2 zd. 2 i art. 232 zd. 2 k.p.c.; wyrok przed uchyleniem może ocalić zaświadczenie o zarobkach stwierdzające, że pozwany zarabia tyle, ile podał w swym zeznaniu. Zaświadczenie to jest oczywiście dowodem. Trzeba zatem zgłosić wniosek o przeprowadzenie z niego dowodu. W praktyce wniosek taki tkwi *implicitte* w samym przedstawieniu dokumentu.

²³ Dopuszczalność rewizji od wyroku wydanego zgodnie z żądaniem pozwu wynika z zarzucenia pojęcia tzw. *gravamen* jako warunku dopuszczalności każdego środka odwoławczego z zastąpienia go pojęciem interesu strony (por. orzeczn. SN z 17.II.1954 r. C 1342/53, PIP nr 1 z 1956 r., str. 182 i W. Siedlecki: op. cit., str. 27).

„wnoszę o:

- 1) zmianę zaskarżonego wyroku w części oddalającej dalsze roszczenia w ten sposób, że sąd zasądza od pozwanego na rzecz powoda dalszą kwotę (...),
- 2) oraz o dodatkowe zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kwoty (...).”

Wniosek pod 2) wymaga faktycznego uzasadnienia z powołaniem dowodów. Odsetki od rozszerzonego żądania można liczyć normalnie, tj. od dnia spóźnienia się przez pozwanego z zapłatą (art. 481 § 1 k.c.). Rozszerzenie żądania podlega opłacie wpisu jak powództwo, czyli do wartości przedmiotu zaskarżenia należy doliczyć wartość rozszerzonego żądania i dopiero od sumy tych wartości uiścić wpis.

11. Nowy k.p.c. dopuszcza zawieszenie postępowania rewizyjnego.²⁴ Dlatego rewizja (podobnie jak i odpowiedź na rewizję) może zawierać wniosek o zawieszenie tego postępowania.²⁵ Zawieszenie postępowania rewizyjnego, choć brzmi to na pozór paradoksalnie, podyktowane jest względem na szybkość postępowania. Pod rządem bowiem dawnego k.p.c., w razie potrzeby zawieszenia postępowania, sąd rewizyjny — jeśli nie mógł rozprawy odroczyć, co może dać taki efekt, jak zawieszenie postępowania — musiał uchylić zaskarżony wyrok i sprawę przekazać sądowi I instancji do ponownego rozpoznania dla wyjaśnienia okoliczności wywołujących potrzebę zawieszenia postępowania. Jednakże tego rodzaju orzeczenie przewlekłało ostateczne rozstrzygnięcie sprawy o co najmniej całe jednoinstancyjne postępowanie. Teraz stało się to zbędne.

Uprzytomnijmy sobie proces podany wyżej przykładowo w ustępie 8 o windykację gospodarstwa rolnego, rozstrzygnięty przez sąd pierwszej instancji w myśl żądań powoda. Załóżmy jednak, że w czasie pisania przez pozwanego rewizji decyzja Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa Prez. PRN o przejęciu spornego gospodarstwa na rzecz Państwa jeszcze się nie uprawomocniła lub zgoła jeszcze nie zapadła, ale postępowanie administracyjne jest już w toku. Przy takim stanie faktycznym zawieszenie postępowania rewizyjnego będzie uzasadnione przepisem art. 177 § 1 pkt 3 k.p.c. w związku z art. 393 § 1 k.p.c. i wobec tego pozwany wniosek 3) swojej rewizji przytoczony w tymże ust. 8 zastąpi wnioskiem o:

„3) przeprowadzenie dowodu z załączonej nieprawomocnej decyzji Wydziału Rolnictwa i Leśnictwa Prez. PRN w (...) na okoliczność, że powód utracił własność spornego gospodarstwa, i o zawieszenie postępowania rewizyjnego do czasu uprawomocnienia się tej decyzji”

albo o:

„3) zawieszenie postępowania rewizyjnego do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia w trybie administracyjnym o przejęciu spornego gospodarstwa na rzecz Państwa.”

Powyższe wnioski wymagają uzasadnienia, a w ostatnim wypadku — także wykazania, że postępowanie administracyjne jest w toku.

12. Rozważania dotychczasowe zakończyć wypada uwagą, że zgłoszenie wszystkich wyżej omawianych wniosków, zarówno podstawowych (dotyczących istoty a wymienionych w art. 370 k.p.c.), jak i dodatkowych, nie jest ograniczone terminami z art. 371 § 1 k.p.c. Przepis ten zresztą ma na względzie tylko podstawy rewizji. A zatem również po upływie 2 tygodni od doręczenia wyroku z uzasadnieniem strona skarżąca może — stosownie do stanu faktycznego sprawy i swej woli —

²⁴ Nowy k.p.c. nie zawiera odpowiednika art. 390 § 2 dawnego k.p.c., wobec czego — zgodnie z art. 393 § 1 k.p.c. — mogą mieć zastosowanie przepisy art. 176—178 k.p.c. o fakultatywnym zawieszeniu postępowania i o zawieszeniu postępowania na wniosek.

²⁵ Por. M. Piekański: loc. cit., przypisek 2, str. 29.

zmienić czy uzupełnić te wnioski, które zgłosiła w rewizji. Może to uczynić w odrębnym piśmie lub ustnie na rozprawie rewizyjnej. Jeżeli sąd rewizyjny przeprowadzi dowody, strony mogą oraz powinny dostosować swoje wnioski rewizyjne do wyniku przeprowadzonych dowodów.²⁶ Uprawnienie stron do zmiany czy uzupełnienia wszelkich wniosków rewizyjnych „prekluduje” się dopiero z chwilą zamknięcia rozprawy rewizyjnej. To samo dotyczy wniosków tej strony, która nie założyła rewizji.

²⁶ Por. M. Piekarski: loc. cit., przypisek 2, str. 26.

KAZIMIERZ PIASECKI

Problematyka formy czynności prawnych i dowodów z dokumentów w zakresie stosunków pracy

I. Pod wpływem ugruntowującej się w procesie cywilnym zasady prawdy obiektywnej w okresie przed obecną kodyfikacją prawa cywilnego i prawa procesowego zostały wyeliminowane z prawa polskiego przepisy dotyczące wymagania formy *ad probationem*. W tym samym czasie zostały wprowadzone pewne zmiany do przepisów kodeksu postępowania cywilnego dotyczących dowodu z dokumentów. Ten stan prawny charakteryzował się ponadto tym, że system norm prawa cywilnego i prawa procesowego regulował jednolity — przynajmniej w zakresie problematyki ogólnej — status prawny w dziedzinie stosunków cywilnych i stosunków pracy.

Nowy kodeks cywilny i kodeks postępowania cywilnego wprowadzają w tym zakresie nowy model unormowania, inspirowany — jeśli chodzi o problematykę formy czynności prawnych i dowodu z dokumentów — tradycją prawa polskiego¹, przy jednoczesnym stworzeniu podwójnego systemu przepisów prawnych zarówno w płaszczyźnie materialnoprawnej, jak i procesowoprawnej: innego w zakresie stosunków cywilnych i innego w zakresie stosunków pracy.² Z jednej bowiem strony kodeks cywilny przywraca prawu polskiemu przepisy o formie dla celów dowodowych (*ad probationem*), co musiało znaleźć odpowiedni wyraz także w przepisach k.p.c. Z drugiej zaś strony w dziedzinie stosunków pracy ustawodawca nie utrzymał w zakresie przepisów dotyczących formy czynności prawnych i w zakresie przepisów k.p.c. o dokumentach (art. 469) dotychczasowego stanu prawnego — poza utrzymanym wyraźnie w mocy art. 63 p.o.p.c. z 1950 r. (art. XII § 2 przep. wpr. k.c.). Z punktu więc widzenia formalnego problematyka formy czyn-

¹ Por. art. 109 i 110 k.z. w pierwotnym brzmieniu oraz art. XIX § 3—4 przep. wpr. k.p.c. w pierwotnym brzmieniu.

² Podobnie skomplikowana sytuacja powstała w dziedzinie prawa pracy w Czechosłowacji; por. J. Pavlatova: Prawo pracy i jego problematyka po wydaniu nowego kodeksu cywilnego, „Právník” 1964, nr 9, s. 808 i n.